

SMIL FLAŠKA Z PARDUBIC NOVÁ RADA

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

VEVERKA RADÍ

I veverka na to králi
tuto moudrou radu chválí.
A sama ještě dodala,
neboť moudrá je, ač malá:
„Soustavně a ze zásady
vždycky zásobuj své sklady,
každou k jídlu schovej věc,
jak to dělá mravenec,
který se tak bojí hladu,
že pracuje do úpadu!
Dbej, abys nejvíc naschránil,
dokavad v rozkvětu jsi sil.
A nejvíce mezi všemi,
střeď poklad drahocenný,
kterým tvoje duše mládne,
jejž ti zloděj neukradne
a před moly je bezpečný
– Boží lásky poklad věčný!“

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

- veverka promlouvá ve druhé polovině díla

- rozsah 2 126 veršů, 43 zvířat + lev (střídá se zvíře čtvernohé a pták, ne zcela pravidelně)
- založeno na postupech bajky
- některé rady jsou míněny vážně, některé jsou ironické a hloupé
- některé rady jsou obecně platné (vhodné pro každého panovníka), jiné jsou určeny pouze Václavu IV.

Lev si k sobě pozval všechna zvířata. Děkoval jim, že byla věrná jeho otci. Vypravěč se obrací ke čtenáři a sděluje mu, že žánr bajky využil schválně. Lev žádá orla, aby začal on.

Orel radí, ať král miluje Boha, má před ním úctu a je mu vděčný za to, že je králem.

Levhart radí, aby si král vybral takové rádce, kteří jsou spolehliví. Také, že má držet slovo.

Sokol radí, aby král se svými poddanými jednal bez násilí, ale jestliže si to někdo zaslouží, je ho třeba potrestat.

Medvěd radí, ať si král dopřává hodně jídla a tvrdě jedná s těmi, kteří mu budou překážet.

Jeřáb radí, ať si král vše rozmyslí, než promluví, ať za něj raději mluví činy. Také má kontrolovat činnost soudů.

Vlk radí, aby si stále cpal břicho.

Supova rada je, ať si král přisvojuje majetek po mrtvých.

Jelen radí jednat v míru.
Podle páva má král dbát na krásný oděv, ale nemá zapomínat ani na vnitřní krásu.
Kůň by rád, aby král pořádal turnaje s dřevci.
Vůl radí, ať si trvá na svém názoru.
Husa radí, aby si nevyjížděl nikdy příliš daleko a měl při sobě vždy víno.
Osel říká dávnou radu, že bez práce král ničeho nedosáhne. Podle něj má král jít známými cestami.
Holub radí jednat uvážlivě, ne v hněvu.
Svině radí hodně jíst, všeho si užívat, neohlížet se na nikoho a jednat nečistě.
Hrdlička je pobožná, a tak radí, aby si král zachoval čistotu. Pokud by se oženil, má být své ženě věrný.
Zajíc radí, ať král nenosí zbraně ani brnění; ať ani nepomýšlí na válčení.
Vrána radí nikam necestovat a hlídat si své poddané. Důležité je podle ní předvídat.
Beránek zmiňuje Krista a radí nebýt pyšný, naopak být pokorný, jako byl vždy on.
Čáp radí svěřit správu země těm, komu král důvěřuje.
Kočka radí, ať má král své špehy, kteří mu budou nosit zprávy.
Tetřev žije v ústraní, a tak radí králi, ať si dopřává klidu.
Pes doporučuje mít své věrné přátele a občas si odpočinout při lovu.
Sova, sýček a kalous radí, ať král žije nočním životem. Během noci by se měl bavit mimo zraky ostatních.
Liška, kuna a vydra mluvily sladkým hlasem o tom, že králi donesou vše, co zaslechnou. Sám má poslouchat ostatní, ale dělat si, co chce.
Luňák¹ a káně radí, ať je král pevný a hrdý po celý život.
Ježek a sysel doporučují zásobovat před zimou všechna města.
Veverka radí totéž, ale hlavně je podle ní schraňovat boží lásku.
Špaček radí, ať král запиše, co zažil. Podle něj se má obklopit služebnictvem a oceňovat ho dle zásluh.
Rys dává rady do boje. Každý voják má mít jasno, kde je jeho místo.
Papoušek praví, že chce-li se král dostat do nebe, má neustále myslet na Boha.
Opice radí, ať se král učí stále novým věcem a zajímá se o novinky.
Skřivan králi radí, ať se nenechá zkrušit změnami kolem něj, svět se totiž neustále mění.
Bobr klade králi na srdce, ať dodržuje hygienu a staví tvrze v blízkosti vody.
Vlaštovka s bobrem nesouhlasí, radí stavět domy s pevnými základy.
Kolčava² je malá, ale říká králi, že to ničemu nevadí. Na postavě nezáleží, důležité je být chytrý.
Slavík a další malí ptáci radí, ať se král obklopuje hudbou a zpěvem, potěšení mu však nemá bránit v panování.
Velbloud chce, aby se král staral o slabé. Má mít na paměti, že ho Bůh stále vidí. Také se podle něj nemá přetěžovat.
Sýkora dává radu, aby král nedával váhu bohatství, zlatu a stříbru. Štěstí je podle ní v pokoře.
Slon krále přesvědčuje, aby své děti vychovával křesťansky a nebál se ďábla.
Noh³ radí vychovávat děti k tomu, aby přemoženého nepřítele zajaly a vzaly s sebou domů. Na závěr radí kochat se pohledem na zlato.
Jednorozec radí jednat vždy čestně, dbát na čistotu těla i ducha.
Labuť radí nedbat na světské radosti a upnout se na posmrtný život v nebi. Když se král bude kát, Bůh mu jistě odpustí. Líčí, jak bude vypadat soudný den.

- **téma a motiv**

téma: střídavost, shránčlivost

motivy: rada, sklad, jídlo, poklad

¹ luňák – dravec z rodu jestřábovitých

² kolčava – lasice, naše nejmenší a nejhojnější šelma

³ noh – bájný obrovský pták, který unese člověka

- **časoprostor**

čas: není určen

prostor: není určen

- **kompoziční výstavba**

úryvek se skládá z jedné rady, která má rozsah 18 veršů

- **literární forma, druh a žánr**

poezie, epika, alegorická didaktická báseň

- **lyrický subjekt**

na začátku úryvku promlouvá vševědoucí vypravěč

dál je vypravěčem sama veverka

- **postava**

veverka – charakterizována přímo (moudrá, malá) i nepřímo (uvážlivá, upřímná, pobožná)

- **vyprávěcí způsoby**

nepřímá řeč: I veverka na to králi / tuto moudrou radu chválí. / A sama ještě dodala...

přímá řeč veverky: „Soustavně a ze zásady [...] poklad věčný!“

- **typy promluv**

pásmo vševědoucího vypravěče – promluva v er-formě

monolog veverky – promluva v ich-formě

- **veršová výstavba**

úryvek se skládá z 18 veršů nerozdělených do slok

rýmové schéma A, A, B, B – rým střídavý

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

archaické větné konstrukce

inverze

neboť moudrá je, ač malá; každou k jídlu schovej věc

hovorové slovo

vždycky

Boží lásky poklad věčný!

věta zvolací

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

úryvek je založen na personifikaci a alegorii – promlouvá veverka

přirovnání *každou k jídlu schovej věc, / jak to dělá mravenec,*

hyperbola *který se tak bojí hladu, / že pracuje do úpadu!*

metafora *v rozkvětu síl*

pleonasmus *poklad drahocenný*

metonymie *poklad drahocenný (= víra)*

personifikace *duše mládne*

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

2. polovina 14. století

Smil Flaška z Pardubic a Rychmburku (?–1403)

- nejvyšší zemský písař, politik
- synovec pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic
- na pražské univerzitě získal hodnost bakaláře
- po otci zdědil velký majetek, který rozprodal
- politicky činný, zaměřený proti králi Václavovi IV.
- hejtman čáslavského kraje
- padl při tažení proti Kutné Hoře

Díla připisovaná Smilovi (autorství není prokázáno):

Provebia Flassconis – sbírka 236 českých přísloví

Rady otce synovi – stárnoucí šlechtic poučuje svého syna o životě na dvoře

- **literární / obecně kulturní kontext**

Středověká literatura – literatura doby Karlovy

- největší rozkvět středověké literatury se odehrál za vlády císaře Karla IV. (vládl 1346–1378)
- literatura je žánrově rozmanitá, vznikají legendy, odborná literatura, dramata, žánrová poezie, písně...

Legendy:

Legenda o sv. Kateřině = Život svaté Kateřiny

- polovina 14. století, veršovaná skladba psaná vysokým stylem
- více než 3 500 veršů, vysoce umělecké dílo
- krásná a učená Kateřina z Alexandrie (oblíbená světice Karla IV.) miluje Krista. Jejím manželem se měl stát pohanský císař Maxencius, ale Kateřina ho odmítla. Dokázala přesvědčit 50 pohanských učenců, aby se obrátili na křesťanství. Za svou víru byla mučena a nakonec popravena.

Legenda o sv. Prokopu

- polovina 14. stol., více než 1 000 veršů
- veršovaná skladba jazykem i tématem bližší širokým lidovým vrstvám
- osudy sv. Prokopa, především jeho působení v Sázavském klášteře, který založil a byl zde prvním opatem. Prokop je líčen jako ochránce Čechů před rozpínavostí cizinců.

dramata:

Mastičkář

- polovina 14. stol., veršované drama, zachován jen zlomek
 - scéna z tržiště – 3 Marie nakupují masti u mastičkáře Severína, aby nabalzamovaly Kristovo tělo
- žánrová poezie:

- latinsky, národním jazykem (= u nás česky), nebo kombinací latiny a nár. jazyka = makarónské verše
- rozmarnosti, erotika, výsměch jednotlivým vrstvám ve společnosti, utahování si sami ze sebe

Píseň veselých chudínů

spory:

Svár vody s vínem – spor, kdo má více kladů

Podkoní a žák – konec 14. stol., jedna z nejznámějších skladeb

- spor mezi podkoním a vysokoškolským studentem
- setkávají se v hospodě, vychvalují svůj stav – přitom vychází najevo, jak žijí oba bídě
- spor končí rvačkou, nerozsoudí se

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

pásmo vypravěče – vyprávěcí

pásmo postav – úvahový, informační

- **vysvětlení názvu díla:**

Nová rada – název Nová rada vysvětlil J. B. Čapek jako spojení původního označení „Rada“ z konce 70. let 14. století s její aktualizací v polovině 90. let (proto „Nová“).

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Všechny rady jsou obecně platné.

- **pravděpodobný adresát:**

Dílo je určeno šlechtě, nikoli prostému lidu.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Vznik asi r. 1378, uvádí se i 1394. Dílo bylo velmi oblíbené, kolovalo i po husitských válkách. Do latiny přebásnil Jan Skála z Doubravky. Nová rada patří mezi vrcholná díla českého středověku.

- dílo se zachovalo ve třech rukopisech

- **tematicky podobné dílo:**

Jan Skála z Doubravky (Dubravius) – *Rada zvířat*: básnická skladba z roku 1520 vychází ze Smilovy Nové rady

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

Filmová ani dramatická verze není.

- dílo přebásnil František Vrba